

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี

ระบบการเรียนการสอนทางไกลการนำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาใช้เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง นักศึกษาได้รับฟังการบรรยายจากอาจารย์ผู้สอน สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา และคุณภาพของการจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ลดปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ สนับสนุนให้มีการใช้บุคลากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเหมาะสมกับสภาวะการณ์ของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน

การศึกษาถึงความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จะศึกษาจากกลุ่มประชากรที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่สอนโดยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1/2551 เพื่อเป็นฐานข้อมูลอ้างอิงในการศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจประกอบการอภิปรายผลตามหลักการวิจัยอย่างถูกต้องอันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้นั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และในต่างประเทศ โดยมีสาระสำคัญตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของระบบการเรียนการสอนทางไกล
2. แนวคิดเกี่ยวกับศึกษาทางไกล
3. การเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. แนวคิดประเภทของสื่อในระบบการเรียนการสอนทางไกล
5. แนวคิดการจัดการเรียนการสอนทางไกล
6. ทฤษฎีพื้นฐานสำหรับการสอน
7. ทฤษฎีความพึงพอใจ

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาของระบบการเรียนรู้การสอนทางไกล

ระบบการสอนทางไกลโดยผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารทางไกล สื่อวิทัศน์ที่ผลิตเป็นรายการวิทัศน์ที่บันทึกจากการสอน ตำรา หนังสือ เอกสารประกอบการสอนในรูปแบบของบทเรียนด้วยตนเอง คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในขณะที่ผู้สอนเน้นการสอนโดยการพบปะกันโดยตรงกับผู้เรียนน้อย แต่จะอาศัยสื่อการสอนที่มีคุณภาพ และสื่อที่ใช้มีหลากหลายชนิดซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ระบบการเรียนรู้การสอนทางไกลมีระบบการผลิตสื่อ และจัดส่งสื่อให้ผู้เรียนโดยตรงอย่างมีประสิทธิภาพการควบคุมคุณภาพจะจัดทำอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอโดยเน้นการควบคุมคุณภาพในด้านองค์ประกอบของการสอนทางไกล เช่น ขั้นตอนการวางแผนงานละเอียดกระบวนการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และการปรับปรุงกระบวนการ เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด จึงได้มีการนำสื่อมาใช้หลากหลายชนิดด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ต้องควบคุมคุณภาพจัดทำอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอการเรียนการสอนทางไกล จึงประกอบด้วยการสอน 3 ลักษณะคือ การเตรียมการสอน การถามตอบ และการประเมินผล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (พัลลภ พริยะสุวรรณ, 2549, หน้า 35)

1. การเตรียมการสอน ซึ่งในการเตรียมการสอนนอกจากอาจารย์ผู้สอนต้องเตรียมเนื้อหาการสอนของแต่ละวิชาให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี และสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดแล้วยังต้องมีการเตรียมการร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการถ่ายทอดในเรื่องของมุกกล้อง และตำแหน่งของอาจารย์ผู้สอน และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสอนให้เหมาะสมกับการถ่ายทอดด้วยเพราะนักศึกษาจะมองเห็นอาจารย์ และอุปกรณ์ได้จากจอโทรทัศน์ โดยต้องดำเนินการให้อยู่ภายในช่วงเวลาที่กำหนดอย่างแน่นอน เนื่องจากถูกจำกัดด้วยเวลาในการถ่ายทอดตามที่กำหนดไว้ระหว่างการสอนที่ดำเนินอยู่อาจารย์จะสามารถรับรู้ปฏิกิริยาของผู้เรียนในห้องเรียนทางไกลได้จากกล้องวิทัศน์ที่ใช้ถ่ายทอดจากห้องเรียนทางไกล นอกจากนี้อาจารย์เองก็ไม่ต้องสอนเข้าไปเข้ามา เพราะผู้เรียนสามารถจะเปิดวิทัศน์ที่

สถานศึกษานั้นก็ไว้เพื่อ ทบทวนบทเรียนที่เรียนไปแล้วได้ หรือผู้เรียนอาจจะบันทึกไว้เอง เพื่อเปิดดูซ้ำในภายหลังผู้เรียนจะได้เห็นภาพ และฟังเสียงได้ อาจารย์สามารถนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเข้ามาช่วยในการสอนได้ง่าย โดยอาจารย์จะได้รับการอบรมความรู้เรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น มัลติมีเดียในห้องเรียน ทางไกลจำเป็นต้องมีผู้ช่วยสอน เพื่อคอยตอบคำถามให้กับผู้เรียน หรือเพื่อช่วยอธิบายบทเรียนที่กำลังเรียน และควบคุมชั้นเรียน

2. การถาม-ตอบ หากนักเรียนมีปัญหาข้อสงสัยสามารถถามอาจารย์ได้โดยผ่านโทรศัพท์ หรือผ่านกล่องโทรศัพท์ หรือผ่านกล่องวิดิทัศน์ในระบบการประชุมทางไกล (video conference) ได้ในขณะที่เรียน หรือส่งโทรสาร หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ไปถามได้ในภายหลัง หรืออาจารย์อาจจะนัดเวลาเป็นการเฉพาะเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม การถามตอบในลักษณะนี้ จะทำให้อาจารย์จะมีเวลามากขึ้นในการค้นคว้าเพื่อส่งคำตอบกลับไปให้ทำเรียนในภายหลัง

3. การประเมินผลการเรียนทางไกล ผู้เรียนสามารถส่งการบ้าน และการทดสอบ โดยทางไปรษณีย์ โทรสารหรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์แต่ทั้งนี้รูปแบบ และวิธีการประเมินผลจะต้องได้รับการออกแบบเฉพาะ หรืออาจจะวิธีการการประเมินผลในรูปแบบปกติในห้องเรียน หรือให้ผู้เรียนไปทดสอบ ณ สถานที่ที่จัดไว้ให้เพื่อผสมผสานกันไปกับ การเรียนทางไกล

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนทางไกลอาศัยอาจารย์ผู้สอน และอุปกรณ์การสอน สามารถจะใช้สอนนักศึกษาได้มากกว่า 1 ห้องเรียนและได้หลายสถานที่ ซึ่งจะเหมาะกับวิชาที่นักศึกษาหลายแห่งต้องเรียนเหมือนกัน เช่น วิชาพื้นฐานซึ่งจะทำให้ไม่ต้องจ้างอาจารย์ และซื้ออุปกรณ์สำหรับการสอนในวิชาเดียวกันของแต่ละแห่ง นักศึกษาจำนวนมากในหลายสถานที่ อาจารย์จะสามารถเลือกให้นักเรียนแต่ละแห่งถามคำถามได้ เนื่องจากแต่ละห้องมีขนาดไม่ใหญ่จำนวนนักเรียนก็มีไม่มาก และมีอุปกรณ์ช่วยในการโต้ตอบ เช่น ไมโครโฟน กล่องวิดิทัศน์ และจอภาพ ดังนั้นลักษณะการสอนทางไกลจะต้องประกอบด้วย

ความหมายของการศึกษาทางไกล

ความหมายของการศึกษาทางไกล นักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ความหมายของการสอนทางไกลว่าเป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างกัน ซึ่งในการสอนจะต้องใช้ระบบการสื่อสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เครื่องมือกลและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่นวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนใช้คอมพิวเตอร์ (Holmberg, 1981, p. 11; 1989, p. 127) เป็นต้น

ความหมายและขอบข่ายของการสอนทางไกลว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สถาบันการศึกษาจัดให้กับผู้เรียนที่เลือกไม่เข้าเรียน หรือไม่สามารถเข้าเรียนในการสอนแบบชั้นเรียนปกติได้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนที่จัดขึ้นจะเป็นการผสมผสานวิธีการที่สัมพันธ์กับทรัพยากร มีการวางแผนการดำเนินการ มีระบบการจัดส่งสื่อการสอนด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ (Burge & Freewin, 1985, p. 451)

พงษ์ประเสริฐ หกสุวรรณ (2540, หน้า 10) ศึกษาพบว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง การสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องอยู่เผชิญหน้ากัน แต่จะใช้วิธีการจัดระบบสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอาน (2529, หน้า 5-7) ที่กล่าวว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง ระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสมอันได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริม รวมทั้งศูนย์บริการทางการศึกษา โดยมุ่งให้ผู้เรียนเรียนได้ ด้วยตนเองอยู่กับบ้าน ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ โดยอาศัยสื่อประสม เป็นสื่อการสอนโดยผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบหน้ากันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสื่อประสมที่ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองใน เวลาและสถานที่สะดวก

การสอนทางไกล หมายถึง การมุ่งจัดระบบให้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระทักษะ และเจตคติผ่านสื่อการศึกษาและลดบทบาทการศึกษาแบบเผชิญหน้าให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะได้ตามขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและเปิดโอกาสทางการศึกษา (นิคม ทาแดง, 2536, หน้า 200)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปความหมายของคำว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนกับผู้สอนอยู่ห่างไกลกันรูปแบบ ซึ่งมีการจัดหลักสูตร

การเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นตัวกลางในการสื่อสารและการเรียนรู้ สื่อประสมของ
เอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุทัศนศึกษา สื่อไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์
คอมพิวเตอร์ และ Computer Conference

การเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

การจัดการเรียนการสอน ตามนโยบายมหาวิทยาลัยต้องการกระจายการศึกษา
อย่างทั่วถึง โดยอาจารย์จะบรรยายที่สาขาวิทยบริการฯ ในแต่ละจังหวัดหมุนเวียนกันไป
และส่งรายการสอนโดยยังสัญญาณภาพและเสียงผ่านดาวเทียมหรือเส้นใยแก้วนำแสงจาก
จังหวัดที่บรรยาย ไปยังจังหวัดที่เปิดสอนในเครือข่าย ในลักษณะสองทิศทาง (two-way
system) และนักศึกษาที่เรียนแต่ละจังหวัด สามารถสอบถามอาจารย์ผู้บรรยายได้โดยผ่าน
เครือข่ายดาวเทียมหรือเส้นใยแก้วนำแสง ซึ่งอาจารย์จะตอบข้อคำถามของนักศึกษาทันที
เช่นเดียวกับเรียนอยู่ในห้องเรียนเดียวกันและพร้อม ๆ กันในทุกจังหวัด ซึ่งในการบรรยาย
อาจารย์จะเห็นนักศึกษาแต่ละจังหวัดโดยกล้องจะจับภาพของห้องเรียนแต่ละแห่งสลับกัน
ไป

ลักษณะห้องเรียนในแต่ละจังหวัดจะเป็นห้องเรียนปรับอากาศ โดยติดตั้งทีวี
วงจรปิดที่รับสัญญาณรายการสอนผ่านดาวเทียมหรือเส้นใยแก้วนำแสง ซึ่งในการเรียน
นักศึกษาจะได้พบอาจารย์ผู้บรรยายสลับกันในแต่ละจังหวัดที่อาจารย์เดินทางไปสอน
นักศึกษาไม่ต้องวิตกในกรณีที่อาจารย์สอนอีกจังหวัดหนึ่งและจะเกิดความรู้สึกห่างไกล
มหาวิทยาลัยได้เน้นการสอนในลักษณะปฏิสัมพันธ์ โดยใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยง
ความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

พ.ศ. 2543 มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้จัดการเรียนการสอนระบบสื่อสาร 2 ทาง
โดยได้แบ่งระบบการสื่อสารออกเป็น 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้คือ

เครือข่ายระบบสื่อสารกลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย

1. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดปราจีนบุรี
2. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครราชสีมา
3. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดอุทัยธานี

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	17 ก.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	247828
เลขเรียกหนังสือ.....	

4. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดอำนาจเจริญ

เครือข่ายระบบสื่อสารกลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย

1. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติวิทยาเขตบางนา
2. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดปราจีนบุรี
3. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครศรีธรรมราช
4. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดอุทัยธานี
5. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดอำนาจเจริญ

เครือข่ายระบบสื่อสารกลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย

1. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติวิทยาเขตบางนา
2. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครพนม
3. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดแพร่
4. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครราชสีมา
5. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดศรีสะเกษ

เครือข่ายระบบสื่อสารกลุ่มที่ 4 ประกอบด้วย

1. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครราชสีมา
2. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดสุโขทัย
3. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดขอนแก่น
4. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดตรัง
5. สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดลพบุรี

มหาวิทยาลัยมีความมุ่งมั่นในการขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนภูมิภาค โดยตระหนักถึงหน้าที่และภารกิจในการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อรับใช้สังคม รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงกระแสสังคมโลกที่จะก้าวเข้าสู่ยุคสารสนเทศ โดยนำความรู้ความสามารถของอาจารย์ที่เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา ผสมกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน และสื่อที่จะใช้ในระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและกว้างไกล และเป็นการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาของวงการศึกษาไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

พื้นฐานของการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกล มีแนวคิดดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2536, หน้า 44)

1. การเปิดขยายโอกาส หลักการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลได้มีโอกาสหาความรู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพยกระดับคุณภาพชีวิต และพัฒนาหน้าที่การงานของตน โดยมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการเรียนการสอนในห้องเรียนมากที่สุด

พื้นฐานการเปิดขยายโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการที่เอื้อให้นักศึกษาหรือผู้เรียนได้โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ วัย และอุปสรรคในด้านอื่น ๆ และเอื้อต่อการเปิดและขยายโอกาสถึงกลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่มที่สุดเท่าที่จะทำได้

1. การตอบสนองความพร้อมในการศึกษา ระบบการเรียนการสอนทางไกล สถาบันการศึกษาต้องพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลที่เอื้ออำนวยต่อการตอบสนองความพร้อม วิธีการเรียนและพฤติกรรมของนักศึกษา

2. การจัดหลักสูตรที่ครอบคลุมมวลประสบการณ์ หลักสูตรทางไกลเป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาหาความรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ โดยบรรจุมสาระ ทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ การจัดระบบการเรียนการสอนทางไกลจำเป็นต้องเอื้อต่อการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระหลักสูตรได้ตรงตามเป้าหมายมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรที่เน้นความรู้ เช่น ทางด้านสังคมศาสตร์ หรือหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติการ เช่น ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. การพัฒนาวิชาการและวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ในการบริหารด้านการเรียนการสอนทางไกลต้องมีระบบการบริหารและระบบการเรียนการสอนที่ประกันว่า นักศึกษาได้ใช้ทรัพยากรทุกประเภทอย่างคุ้มค่า การจัดระบบการสอนทางไกลมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

4. การถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เน้นการศึกษา การศึกษาทางไกลเป็นระบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้เผชิญหน้ากันโดยตรง ผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากการเรียนการสอนด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องมีชั้นเรียนและพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้สอนน้อยที่สุด เนื้อหาสาระที่จัดไว้จึงต้องมีการวางแผน เตรียมการ และผลิต ในลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนเป็นรายบุคคล

5. การจัดแหล่งวิทยบริการและสื่อการศึกษาทางไกลอย่างเป็นระบบโดยใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากร เพราะระบบการศึกษาทางไกลเป็นระบบที่มีจุดเด่นอยู่ที่การประหยัด เพราะสามารถให้การศึกษาแก่ประชาชนเป็นจำนวนมากในเวลาทีรวดเร็ว การที่จะให้การศึกษาที่ประหยัดอาจเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น การจัดแหล่งวิทยบริการและสื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพกระจายไปใกล้ผู้เรียนมากที่สุด

6. การควบคุมและรักษามาตรฐานคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา การศึกษาทางไกลจำเป็นต้องยึดพื้นฐานด้านการควบคุมและรักษามาตรฐานคุณภาพเหมือนหรือเหนือกว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในระบบรับจำกัดจำนวนทั่วไป โดยการพัฒนาการเรียนการสอนทางไกลที่จะประกันคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ด้วยการจัดให้มีระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปเป็นการเปิดขยายโอกาสอำนวยความสะดวกพร้อมวิธีการเรียนและพฤติกรรมของนักศึกษา หลักสูตรทางไกลเป็นหลักสูตรที่เปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาหาความรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน การถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เน้นการศึกษาด้วยตนเอง การจัดแหล่งวิทยบริการและสื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพกระจายไปใกล้ผู้เรียนมากที่สุด การศึกษาทางไกลจำเป็นต้องยึดพื้นฐานด้านการควบคุมและรักษามาตรฐานคุณภาพ

การนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสอนทางไกล เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทำให้หลาย ๆ องค์การเริ่มเห็นความสำคัญ และนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ เช่น (พัลลภ พิริยะสุรวงศ์, 2549, หน้า 36-40)

วิทยุโรงเรียน (school radio) วิทยุโรงเรียนได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยกระทรวงศึกษาธิการ และได้เริ่มดำเนินการออกอากาศรายการวิทยุโรงเรียนจากสถานีวิทยุการศึกษาในปี พ.ศ. 2501 มีโรงเรียนเครือข่ายการทดลองจำนวน 285 โรงเรียน อยู่รอบ ๆ บริเวณกรุงเทพฯ รัศมีการรับฟัง 150 กิโลเมตร รวม 22 จังหวัด ระยะแรกบทเรียนที่ออกอากาศมีวิชาสังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ และดนตรี โครงการวิทยุโรงเรียนได้ประสบความสำเร็จจนระยะต่อ ๆ มาต้องเพิ่มวิชาต่าง ๆ ขึ้นในการออกอากาศ

โครงการจัดระบบการเรียนการสอนโดยลดเวลาการสอนของครู (Reduced Instructional Time--RIT) RIT เป็นโครงการที่ช่วยผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้วางแผน แนะนำ ช่วยเหลืออยู่ด้านหลัง เป็นการสอนที่มุ่งสอนคนมากกว่าสอนหนังสือทำให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาการไปทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

โครงการพัฒนาครูเพื่อให้รับบทบาทใหม่ (Non Traditional Role of Teachers--NTR) NTR เป็นโครงการเตรียมชุดการศึกษาเพื่อฝึกให้ครูสามารถเปลี่ยนบทบาทของตนจากที่เคยปฏิบัติให้เป็นบทบาทใหม่ตามที่จำเป็น โดยมีการศึกษาพฤติกรรมหรือบทบาทใหม่ของครูจากนั้นสร้างชุดการฝึกครู (TPP) การทดลองภาคสนามการประเมินผล โดยชุดการฝึกครูที่สร้างขึ้นจะแจกจ่ายไปยังสถาบันฝึกหัดครูทั่วประเทศ เพื่อให้ครู และนักศึกษาฝึกสอนได้เรียนด้วยตนเอง สื่อที่ใช้คือ สื่อสิ่งพิมพ์ และเทปเสียง เป็นสื่อหลัก และมีสื่อประสมอื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ เป็นสื่อเสริม

โครงการยูนิเน็ต (UniNet) โครงการยูนิเน็ตเป็นโครงการที่ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2539 โดยทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการพัฒนาระดับอุดมศึกษา และเป็นการกระจายการศึกษาไปยังสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ โดยจะเชื่อมต่อสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ไม่ว่าของรัฐ เอกชน และมหาวิทยาลัยในประเทศต่าง ๆ ด้วย เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และทำให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา ระบบการสอนนั้นจะใช้การประชุมผ่านคอมพิวเตอร์โดยใช้เครือข่ายเส้นใยนำแสง ทำให้ผู้เรียน และผู้สอนได้มีการปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันได้ทันที

โรงเรียนทางอากาศ (school of the air) โรงเรียนทางอากาศเป็นบริการการศึกษาทางไกลของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2494 และมีศูนย์การศึกษาทางไกล

อยู่ทั่วประเทศในขณะนี้ โดยโรงเรียนนี้จะใช้การออกอากาศทางวิทยุโดยใช้อุปกรณ์วิทยุพิเศษ เพื่อช่วยลดช่องว่างด้านการศึกษาแก่เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งอยู่กันอย่างกระจัดกระจายทั่วประเทศ

มหาวิทยาลัยทางอากาศ (university of the air) มหาวิทยาลัยทางอากาศ ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2526 ณ เมืองชิบา ประเทศญี่ปุ่น โดยมีมูลนิธิมหาวิทยาลัยทางอากาศเป็นผู้ดำเนินกิจการการบริหารมหาวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยนั้นจะดำเนินการด้านวิชาการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการศึกษาให้บุคคลที่ทำงานแล้ว และพวกแม่บ้านได้มีโอกาสศึกษาในระดับอุดมศึกษา พัฒนาสื่อการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา สื่อที่ใช้ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อหลัก และใช้สิ่งพิมพ์ที่จัดส่งให้ผู้เรียนทางไปรษณีย์เป็นสื่อเสริม

มหาวิทยาลัยเปิด (open university) แนวคิดการจัดการศึกษาทางไกลในรูปแบบมหาวิทยาลัยเปิดนั้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2379 เมื่อมหาวิทยาลัยลอนดอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาภายนอกเข้าสอบสมทบ และลงทะเบียนเรียนหลักสูตรการสอนทางไปรษณีย์ ต่อมาเมื่อความต้องการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีมากขึ้นนั้น จึงจัดการศึกษาแนวใหม่ที่ใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อมวลชนขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการตั้งมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอังกฤษขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2512 และเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศต่าง ๆ เป็นต้นมา

แนวคิดประเภทของสื่อในระบบการเรียนการสอนทางไกล

ระบบการเรียนการสอนทางไกล สามารถจำแนกประเภทของสื่อได้หลายลักษณะ วิจิตร ศรีสอ้าน (2529, หน้า 5-6) ได้ทำการศึกษาวิธีการสอนทางไกล และจำแนกวิธีการสอนโดยสื่อการสอนทางไกลต่าง ๆ ออกเป็น 6 วิธี ดังนี้ คือ

1. การสอนทางไปรษณีย์ สื่อการสอนที่ใช้กันส่วนมาก คือ สิ่งพิมพ์และเอกสารเป็นหลัก โดยส่งไปให้ผู้เรียน เอกสาร สิ่งพิมพ์เหล่านี้จะมีประสิทธิภาพ ถ้ามีการออกแบบการสอนและการจัดทำอย่างเป็นระบบ เช่น การเสนอโครงสร้างของบทเรียนแต่ละบท การเรียงลำดับหัวข้อใหญ่และหัวข้อเล็ก การนำเสนอแนวคิดสำคัญ ๆ รูปแบบวิธีการเขียน

การปฏิบัติแบบฝึก หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับหัวข้อและจุดประสงค์ การใช้เทคนิคและวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสร้างบทเรียนที่น่าสนใจตรงกับความต้องการของผู้เรียน

2. การสอนทางวิทยุ การใช้วิทยุเพื่อการสอนสามารถกระทำได้ โดยการออกรายการสำหรับประชาชนทั่วไปและผู้เรียน ส่วนการสอนทางวิทยุสำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่มจะแจกคู่มือแนะนำและกำหนดเวลาไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการอภิปรายและสรุปประเด็นสำคัญ หรือถ้าผู้เขียนถามปัญหาที่จะนำมาตอบในวิทยุ

3. การสอนทางโทรทัศน์ จุดมุ่งหมายของการนำโทรทัศน์เข้ามาใช้ในระบบโรงเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น รวมทั้งใช้ในกรณีที่ขาดแคลนผู้ที่สอนที่ไม่พอกับจำนวนผู้เรียน ต่อมาได้มีการนำโทรทัศน์มาให้การศึกษาแก่ประชาชนที่อยู่ในเมืองและชนบท การใช้โทรทัศน์เพื่อการสอนทางไกลมีจุดประสงค์ เพื่อการนำเสนอเนื้อหาสาระที่สำคัญ ๆ การบรรยายสรุปบทเรียน การจัดกิจกรรมที่เด่น ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน แต่ผลประจักษ์พบว่า ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงและต้องใช้เวลา ความรู้ความสามารถในการผลิตรายการ ถ้าการวางแผนผลิตรายการไม่ดีแล้ว บทเรียนที่ปรากฏมาจะไม่น่าสนใจและไม่คุ้มกับการลงทุนและเวลาที่ใช้ เช่น ผู้สอนบรรยายสาระวิชาตลอดรายการ ถ้าผู้บรรยายไม่มีทัศนคติที่ดีในการนำเสนอ อาจจะทำให้บทเรียนไม่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้บางประเทศจึงให้ความสนใจในชีวิตทุกอย่างกว้างขวาง เพราะขณะที่ผู้เรียนฟังบทเรียนไปก็สามารถทำงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ ไปพร้อมกันได้

4. การสอนโดยใช้วารสารและหนังสือพิมพ์ วารสารและหนังสือพิมพ์เป็นสื่อการสอนที่ได้รับความนิยมในการสอนทางไกลมาก เช่น วารสารเกี่ยวกับครอบครัวและพัฒนา (family and development) เป็นวารสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การทำอาหารและการจัดบ้านให้น่าอยู่ สำหรับประเทศไทยได้มีการจัดทำวารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ สำหรับชาวบ้านเป็นจำนวนมาก เช่น หนังสือพิมพ์ฟ้าฝน ชื่อ “การศึกษานอกโรงเรียน” หนังสือพิมพ์ฉบับนี้จะให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพอนามัย เป็นต้น

5. การสอนโดยใช้แถบเสียง ใช้ได้ดีกับการสอนทางไกล เพราะผู้เรียนสามารถทบทวนเนื้อหาได้ จึงเป็นประโยชน์ในการนำมาสอนเนื้อหาที่ต้องการฝึกทักษะ เช่น

การเรียนรู้ภาษา แต่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง และไม่สามารถใช้ได้ ณ กรณีที่ผู้เรียน ไม่มีเครื่องเล่นแถบเสียง

6. การสอนเสริมโดยวิทยากร การสอนเสริมหรือการพบกับกลุ่ม แม้จะใช้เวลาน้อย แต่ช่วยให้การสอนทางไกลได้ผลดีขึ้น และยังเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาต่อไป การพบกลุ่มนี้อาจจะทำให้ผู้เรียนเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้น การคัดเลือกผู้สอนเสริมจะต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถในการสอนเสริม เพื่อจะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์มากที่สุดและมีประสิทธิภาพ

นอกจากประเภทของสื่อในระบบการเรียนการสอนทางไกลที่สามารถจำแนกได้ โดยวิธีการเรียนการสอนดังกล่าวแล้ว ยังอาจจำแนกประเภทใหญ่ ๆ ได้อีก 2 ประเภท คือ

1. สื่อหลัก คือ สื่อที่ผู้เรียนสามารถใช้ศึกษาได้ด้วยตนเองตลอดเวลาและทุกสถานที่ สื่อหลักนี้ส่วนมากจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ เช่น ตำรา เอกสารคำสอนหรือคู่มือเรียน โดยผู้เรียนสามารถใช้สื่อเหล่านี้เป็นหลักในการเรียนวิชานั้น ๆ และมีโอกาสพลาดจากการเรียนได้น้อยมาก เพราะผู้เรียนจะมีสื่อหลักนี้อยู่กับตัว

2. สื่อเสริม คือ สื่อที่ช่วยเก็บตกต่อเติมความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้มีความรู้กระจ่างสมบูรณ์ขึ้นหรือหากในกรณีที่ผู้เรียนศึกษาจากสื่อหลักยังไม่จุใจพอ หรือยังไม่เข้าใจชัดเจน มีปัญหาอยู่ ก็สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อเสริมได้ สื่อประเภทนี้จะอยู่ในรูปของเทป สรุปรบทเรียนวิทยุ การสอนเสริมหรือการพบกลุ่ม เป็นต้น (กิดานันท์ มลิทอง, 2531, หน้า 115-116)

เนื่องจากสื่อแต่ละอย่างต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดในตัวของตัวเองในการเรียนการสอนจากสื่อเพียงชนิดเดียว อาจทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกลให้มีประสิทธิภาพ จึงควรใช้สื่อที่อยู่ในรูปของสื่อประสม ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้การถ่ายทอดความรู้และเนื้อหาสาระเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากการที่ได้ศึกษา รูปแบบการสอนทางไกลที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด พบว่า รูปแบบการสอนที่ใช้สื่อประสมซึ่งประกอบด้วย สิ่งพิมพ์ เอกสาร และรายการวิทยุ รวมทั้งมีการสอนเสริมหรือพบกับผู้สอนเป็นครั้งคราว สื่อเอกสารเป็นสื่อที่ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นสื่อถาวรทนทานได้ด้วยตนเอง เพราะถ้า

เป็นสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ เมื่อรายการผ่านไปแล้ว ก็ไม่สามารถจะย้อนกลับมาศึกษาได้อีก (Jenkins, 1983, p. 6)

รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลที่ผ่านสื่อโทรทัศน์มี 3 รูปแบบดังนี้

1. ระบบการเรียนการสอนทางไกลทางเดียว (one-way distance instructional system) เป็นรูปแบบของการใช้สื่อโทรทัศน์ ส่งแพร่ภาพและเสียงไปยังกลุ่มเป้าหมายที่จำกัดหรือไม่จำกัดก็ตาม ไม่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในขณะนั้น ส่วนมากใช้วิธีการสอนด้วยการบันทึกเทปวีดิทัศน์แล้วนำไปเผยแพร่ออกตามวันและเวลาที่กำหนด

2. ระบบการสอนทางไกลทางเดียวเสียง 2 ทาง (one-way video, two-audio distance instruction system) มีความแตกต่างจากรูปแบบแรกเล็กน้อยโดยการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องตามวันและเวลาที่กำหนด ผู้สอนจึงอยู่ ณ ห้องเรียนต้นทางผู้เรียนอาจซักถามผู้สอนได้โดยใช้สื่อเสริม คือ โทรศัพท์ ผู้สอนไม่เห็นตัวผู้เรียนได้ยินเสียง

3. ระบบการสอนทางไกล 2 ทาง (two-way distance instruction system) เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุด การเรียนการสอนแบบสองทางผู้สอนและผู้เรียนเห็นตัวกันได้ พูดโต้ตอบกันได้ (บุญเกื้อ ควรหาเวช, 2543, หน้า 206-207)

การจัดระบบการสอนทางไกลมีหลักการที่จะต้องคำนึงถึงหลายหลักการที่สำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนของระบบการสอนทางไกล ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการทางการศึกษา โดยพิจารณาถึงความต้องการของสังคม และความต้องการของผู้เรียน

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีทั้งวัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตร วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการผลิตสื่อ และเอกสารการสอน ตลอดจนแนวทางการประเมินผลผู้เรียน และแนวทางการประเมินความสำเร็จของหลักสูตรหรือโครงการ

3. การพัฒนาหลักสูตร โดยกระทำในรูปของการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา สื่อและในบางกรณีจะมีผู้ที่กำลังปฏิบัติงานที่ใช้ความรู้จากหลักสูตรนั้นโดยตรง รวมทั้งผู้ที่จะเป็นผู้เรียนเข้ามาร่วมเป็น

กรรมการพัฒนาหลักสูตรด้วย เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น สามารถสนองความต้องการของสังคมความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักวิชาการในสาขาที่จะเปิดสอน

4. การพิจารณาสื่อที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาทางไกล ส่วนใหญ่สถาบันการศึกษาทางไกลจะใช้สื่อหลายชนิดผสมผสานกัน ส่วนสื่อหลักที่ใช้ในการจัดการศึกษาจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิประเทศ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

5. การวางแผน และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนขึ้นทำหน้าที่วางแผน และพัฒนาสื่อแต่ละชนิดให้สอดคล้องและสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือเนื้อหาสาระของแต่ละวิชา

6. การผลิตสื่อการศึกษาเมื่อได้วางแผน และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนแล้วหน่วยงานในสถาบันการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการสอนทางไกลก็จะรับเอาแผนและเนื้อหาสาระที่ได้รับการกำหนดขึ้นเป็นสื่อแต่ละประเภทไปดำเนินการผลิตที่เป็นสื่อตามที่กำหนด และเผยแพร่ต่อไป

7. การทดสอบระบบ และสื่อการศึกษาที่ได้จัดทำขึ้น ข้อมูลที่ได้รับจากการนำไปทดลองใช้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประสิทธิภาพของสื่อคุณภาพ และวิธีการจัดการศึกษาตลอดจนการวัด และประเมินผลการศึกษาจะนำไปใช้เป็นข้อมูล เพื่อการปรับปรุงแก้ไขสื่อการศึกษา และวิธีการจัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์

8. การนำระบบการสอน และสื่อการศึกษาไปใช้เมื่อมีการทดลอง และปรับปรุงระบบการสอน และสื่อการศึกษาจนบรรลุผลดังประสงค์แล้วสถาบันการศึกษาก็จะนำสื่อ การสอนที่ได้ปรับปรุงแล้วไปใช้จัดการสอนจริงต่อไป

9. การติดตามและประเมินผลการศึกษา จัดทำใน 2 กรณี คือ กรณีแรกเป็นการประเมินผลการเรียนเพื่อดูความก้าวหน้า และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียนกรณีที่สองเป็นการประเมินระบบการศึกษาเพื่อดูว่าการจัดการศึกษาที่ทำอยู่นั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือไม่มีสิ่งใดบ้างที่ต้องปรับปรุง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2534, หน้า 24-27)

การเลือกใช้สื่อ

การที่จะเลือกใช้สื่อชนิดหนึ่งชนิดใดนั้น ต้องคำนึงถึงทางด้านการวิชาการ การเป็นแรงจูงใจคุณสมบัติของผู้เรียน ด้านความคล่องตัว ค่าใช้จ่าย การผลิต และการกระจายแจกจ่ายของอุปกรณ์การเรียน โดยใช้สื่อแต่ละชนิดมีข้อดีข้อเสียในตัวเอง จากการศึกษาของนักศึกษาระบบทางไกล ทำให้รู้ว่าการใช้สื่อต่าง ๆ ผสมผสานกันจะให้ประโยชน์ยิ่งขึ้น สื่อบางชนิดอาจเหมาะกับผู้มีความสามารถอย่างหนึ่ง

การเลือกใช้สื่อนั้น ให้ความเห็นว่าควรเลือกใช้ชนิดที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองตลอดเวลา สื่อหลักที่ใช้เป็นประเภทเอกสาร เช่น ตำราคู่มือ ถ้าผู้เรียนหาความรู้จากสื่อหลักแล้วมีปัญหา เช่น ได้รับความรู้ไม่ชัดเจนเท่าที่ประสงค์จะได้ ในระบบการเรียนการสอนทางไกลได้จัดหาสื่ออีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า สื่อเสริม (supplement media) เพื่อช่วยเก็บตกเสริมความรู้ให้กับผู้เรียนในรูปของรายการวิทยุ เทปสรุปรายการโทรทัศน์ เอกสารเสริม ศูนย์การเรียน การพบกลุ่ม คาสเซ็ท ฯลฯ ลักษณะเสริมความรู้ทำได้ 2 ลักษณะ คือ (ทวีป อภิสัทธี, 2536, หน้า 12)

1. การเสริมความรู้ให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเอาสื่อหลักมาศึกษาพร้อมกับสื่อเสริม เพราะสื่อหลักกับสื่อเสริมไม่สัมพันธ์กัน ถ้าผู้เรียนศึกษาสื่อหลักแล้วมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติม ก็จะทำให้ได้ความรู้ความเข้าใจยิ่งขึ้น

2. การเสริมความรู้ในลักษณะผสมผสาน เรียกว่า มัลติมีเดีย (multimedia) หมายถึง การผสมผสานโดยการบูรณาการ (integrate) สื่อหลายชนิดเข้าด้วยกันในการเรียนการสอน สื่อแต่ละชนิดที่นำมาใช้มีส่วนเสริมความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เรียนต้องศึกษาหาความรู้จากสื่อความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้เรียนต้องศึกษาหาความรู้จากสื่อที่จัดไว้ให้ครบทุกสื่อ มิฉะนั้น ผู้เรียนจะได้รับความรู้ไม่ต่อเนื่องและครบถ้วน

สรุปรูปแบบการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในระบบการศึกษาทางไกลในโลกนี้มี 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เป็นแบบอังกฤษ ผู้เรียนและผู้สอนอยู่คนละแห่ง ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก สื่อหลักมีรายละเอียดทุกอย่าง รองลงมาคือ สื่อเสริม ไม่ซ้ำสื่อหลัก ไม่ครบถ้วนเหมือนสื่อหลัก เป็นส่วนประกอบทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่มีผู้นิยมใช้มาก โดยเฉพาะในประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่น สำหรับในญี่ปุ่นเรียกว่า Broadcasting University และในจีนเรียกว่า Television University ซึ่งเป็นชื่อของสื่อหลัก ตรงกับภาษาไทยที่ว่า มหาวิทยาลัยยามว่าง คือ ผู้เรียนต้องเรียนในเวลาว่าง โดยใช้คอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นสื่อแกนกลางและมีสื่ออื่น ๆ เป็นสื่อเสริม (วิจิตร ภักดีรัตน์, 2530, หน้า 24)

เมื่อกล่าวถึงประสิทธิภาพของระบบการสอนทางไกลนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสื่อ ซึ่งจำแนกออกเป็น 7 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เทป สไลด์ และภาพนิ่ง สื่อเพลงดนตรี และสื่อการสอนแบบเผชิญหน้า (face-to-face teaching) (Jenkins, 1981, p. 6)

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนทางไกล

การที่จะให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ คุณลักษณะของผู้สอน ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างบรรยากาศด้านการเรียนการสอนที่ดี คุณลักษณะของครูที่ดี ประกอบด้วย (ชาญชัย ศรีไสยเพชร, 2525, หน้า 163; ประชุมสุข อชวอำรุง, 2522, หน้า 431; ผุสดี ถาวรกุล, 2532, หน้า 71 และอุทุมพร ทองอุไทย, 2522, หน้า 71)

1. ด้านบุคลิกภาพ ต้องเป็นคนที่กระฉับกระเฉงทันสมัยในด้านความคิดเป็นผู้ที่แต่งกายเรียบร้อย กิริยา ท่าทาง การพูดแสดงออกถึงการมีความรู้ดีเข้าใจในตัวผู้เรียนปรารถนาดีต่อศิษย์ทั้งในและนอกห้องเรียน และมีบุคลิกภาพที่ดี เมื่อแสดงออกต่อนักศึกษาและสังคมทั่วไป

2. ด้านความรู้ มีความรู้ในเนื้อหาที่สอนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพครูเป็นอย่างดี ค้นหาหาความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยกว้างขวางและถูกต้องสามารถที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้ดีทั้งหลักเกณฑ์ทฤษฎีตัวอย่างและการนำไปปฏิบัติจริง

3. ด้านวิธีการสอน ต้องมีทักษะในการสอนรู้จักใช้วิธีสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา สภาพสังคม สามารถสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้ราบรื่นเป็นมิตรต่อกัน อาจารย์และนักศึกษายกย่องนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักเลือกเทคนิค

การสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชา กลุ่มผู้เรียนและความแตกต่างของผู้เรียน

การเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากคุณลักษณะที่ดีของครูแล้ว วิธีการสอนก็ถือได้ว่ามีความสำคัญเช่นกัน บำรุง กัดจเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2527, หน้า 175-176) ได้จำแนกวิธีสอนออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. วิธีสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้สอน ผู้ถ่ายทอดความรู้ วางแผนการสอน ควบคุมเนื้อหา วัดผล
2. วิธีสอนแบบถือนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียน ดำเนินการค้นคว้าหาความรู้ สรุปผลออกมาเป็นกฎเกณฑ์ ครูเป็นผู้แนะแนวทางไปสู่การค้นคว้า
3. วิธีสอนแบบครูและนักเรียนร่วมกัน ครูและนักเรียนจะร่วมกันในการจัดบทเรียนวางแผนค้นคว้าหาความรู้ สรุปผลออกมาเป็นความรู้

การเรียนการสอน นอกจากคุณลักษณะของครูที่ดีและวิธีสอนที่เหมาะสมกับนักศึกษาแล้ว การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพย่อมเกิดจากการมีบรรยากาศการสอนที่ดีด้วย ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ

1. บุคลิกภาพของผู้สอน เช่น ผู้สอนเป็นคนกระฉับกระเฉง มีความกระตือรือร้นสนใจในวิชาที่สอน มีอารมณ์ขัน ให้ความจริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน
2. การจัดและเตรียมการสอน เช่น เตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ
3. ผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ เช่น ผู้เรียนได้รับประโยชน์ตามสมควรตามความตั้งใจจากวิชาที่ผู้เรียนเลือกเรียนแต่ละวิชา ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนไม่ใช่เป็นเพียงผู้ฟังอย่างเดียว
4. การเสนอเนื้อหา เช่น อธิบายชัดเจน ตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด สามารถใช้วิธีการสอนต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจ
5. การประเมินผล การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเสริมแรงทางการเรียน เช่น เมื่อมีการทำรายงานหรือการสอบ เมื่อตรวจเสร็จแล้วผู้สอนจะต้องรีบแจ้งผลให้ผู้เรียนรู้ และมีการชี้แจงด้วยว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น

6. ผู้สอนยอมรับฟังความคิดเห็นตลอดจนผลงานของผู้เรียนอย่างมีเหตุผล (Romine, 1974, pp. 139-143)

คุณสมบัติเฉพาะของการศึกษาทางไกลตามโครงการ IT Campus ที่แตกต่างจากการสอนในชั้นเรียนปกติ ได้แก่ (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, 2540, หน้า 11-15)

1. ผู้สอน ต้องมีการเตรียมตัวและวางแผนการสอนอย่างดีเพราะต้องร่วมมือกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้ลุล่วงด้วยดี
2. วิธีการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์มาก เช่น วิดิทัศน์ CAI Internet ซึ่งคุณสมบัติของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สามารถสร้างสถานการณ์จำลองให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและประหยัด ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น
3. สามารถเลือกผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญเฉพาะด้านและส่วนมากอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไปยังภูมิภาคได้พร้อมกันหลาย ๆ แห่ง ทำให้ผู้เรียนมีความเท่าเทียมในโอกาสที่จะได้เรียนรู้กับผู้สอนที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องโดยตรงและทันทีได้ด้วยการสื่อสารแบบ 2 ทาง
4. ผู้เรียนต้องเตรียมตัวในการเรียนมากกว่าแบบปกติ บทบาทของผู้เรียนต้องสามารถเรียนได้ทันกับการสอนของผู้สอนด้วย

การศึกษาทางไกลนอกจากจะมีคุณสมบัติเฉพาะที่แตกต่างจากการเรียนในชั้นเรียนปกติแล้ว ยังมีองค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนในระบบทางไกล ซึ่ง พัลลภ พิริยะสุรวงศ์ (2541, หน้า 35-42) ได้จำแนกไว้ดังนี้

1. ผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีอิสระในการเรียนผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ เช่น การสอนสอนโดยผ่านการสื่อสารทางไกล หนังสือ ตำราเรียน วิดิทัศน์ CAI และ Internet เป็นต้น
2. ผู้สอน พบปะกับผู้เรียนน้อย อาศัยสื่อการสอนที่มีคุณภาพและการใช้สื่อที่มีใช้หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนเสริมในภายหลังได้ ผู้สอนอาจจะพบผู้เรียนในตอนแรกและตอนท้ายของภาคเรียน หรือไปสอนเสริมในบางบทเรียนที่พิจารณาเห็นว่ายากต่อการเข้าใจ
3. การจัดระบบบริหารและบริการ จัดโครงสร้างอื่นเพื่อมาเสริมการสอนในสถาบันที่จัดการสอนทางไกลโดยตรง ซึ่งอาจจะมีครูที่ปรึกษาประจำตัวผู้เรียน มี

ศูนย์บริการการศึกษาที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน รวมทั้งมีระบบการผลิตสื่อและจัดสื่อให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การควบคุมคุณภาพ จัดทำอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอโดยเน้นการควบคุมคุณภาพในด้านองค์ประกอบของการสอนทางไกล เช่น การวางแผนการสอน กระบวนการเรียนการสอน วิธีการประเมินผลการเรียน และปรับปรุงกระบวนการ

5. การติดต่อระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและสถาบันการศึกษา เน้นการติดต่อแบบสองทาง เช่น โทรศัพท์ โทรสาร e-mail

ด้วยคุณลักษณะเฉพาะของการศึกษาทางไกล การจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกับชั้นเรียนปกติ ผู้สอนจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการจัดการเรียนการสอนทางไกล ไม่ว่าจะเป็นการสอนในชั้นเรียน การสื่อสารกับผู้เรียน การโต้ตอบกับผู้เรียนต่างวิทยาเขต ผู้วิจัยจึงคาดว่า การจัดการเรียนการสอนของการศึกษาสภาพปัญหาในการใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา การยอมรับการเป็นมาตรฐานของการศึกษา โดยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลได้ในที่สุด

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาในระบบการเรียนการสอนทางไกล ใน 3 ด้าน คือ ด้านระบบการเรียนการสอนทางไกล ด้านบรรยากาศในการเรียนการสอน ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านระบบการเรียนการสอนทางไกล ก็มีความสำคัญที่ผู้วิจัยอยากจะศึกษา ปัญหา เนื่องจากผู้สอนและผู้เรียนอยู่ห่างไกลกัน การสอนทางไกลควรมีความสมบูรณ์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์และการประยุกต์ใช้งาน ระบบการประชุมทางโทรศัพท์ (video conference) มีดังนี้ (สมาน ลอยฟ้า, 2536, หน้า 17-21)

1. ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน
2. ให้ความเป็นมาตรฐานช่วยสามารถควบคุมคุณภาพของการสอนได้ และการเรียนการสอนนั้น ๆ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแม้ว่าผู้เรียนจะอยู่ห่างไกล
3. ช่วยให้มีกิจกรรมร่วมกัน ผู้เรียนจากหลาย ๆ โรงเรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้สอนและระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง

4. ให้ความเป็นปัจจุบัน ผู้เรียนที่อยู่ห่างไกลสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และได้ข้อมูลอย่างถูกต้องทันทีทันใด

5. อำนวยความสะดวก ในด้านการฝึกอบรมทางไกล (teletraining) เป็นวิธีการให้บริการการฝึกอบรมโดยที่ผู้เข้าอบรมไม่ต้องเสียเวลาและทิ้งสถานที่ทำงาน

จากการศึกษาประเมินผลการเรียนรู้เนื้อหาและเจตคติที่มีต่อการรับรู้ของผู้เรียนโดยใช้ระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์กลุ่มที่ใช้ในการทดลองเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท โดยใช้ห้องเรียนปกติ (live on campus) และห้องเรียนทางไกล (remote) ผลการศึกษพบว่า (Miller, 1993, p. 97)

1. เจตคติต่อการรับรู้เนื้อหาของผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนปกติ สูงกว่าผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนทางไกล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เจตคติในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอน ผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนปกติมีเจตคติที่ดีกว่าผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนทางไกล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนปกติ สูงกว่าผู้เรียนในห้องเรียนทางไกล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การศึกษาเปรียบเทียบ การฝึกอบรมผ่านเทเลคอนเฟอร์เรนซ์กับวิดีโอเทป ในสถาบันการสอนด้านอาหารและโภชนาการแห่งชาติ เพื่อศึกษาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ในด้านประสิทธิภาพการสอนโดยวิธีทั้งสองแบบในปี ค.ศ. 1996 จากผลการศึกษา พบว่า ไม่พบความแตกต่างในประสิทธิภาพการสอนหรือการรับรู้ของผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งประเมินผลโดยแบบทดสอบหลังเรียน (Miller, 1996, p. 98)

ระบบการเรียนการสอนทางไกล เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประสม อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาจัดบทเรียน และจัดทำรูปแบบของสื่อการสอน โดยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล ส่งไปยังผู้เรียนที่อยู่ห่างไกล สื่อการสอนต้องมีความทันสมัยและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

2. ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน

บรรยากาศในการเรียนการสอน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพของห้องเรียน ประกอบด้วย ขนาดรูปร่าง อากาศภายในห้องเรียน แสงสว่างภายในห้องเรียน การจัดวางอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน และสภาพบรรยากาศในการเรียนการสอน

ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนการสอน การซักถามโต้ตอบระหว่างอาจารย์ และ นักศึกษา การใช้สื่อการสอน ในระบบการเรียนการสอนทางไกลนั้น มีการสื่อสารผ่าน ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย และผู้เรียนกับผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน บรรยากาศในการเรียน การสอนแตกต่างกับการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาปัญหา ด้านบรรยากาศการเรียนการสอนในการใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลของอาจารย์ ดังที่ กฤษมันต์ วัฒนารงค์ (2540, หน้า 56) กล่าวว่า สภาพสำคัญของการเรียนรู้ ผลการวิจัยจำนวนมากได้ยืนยันว่า บรรยากาศของชั้นเรียนกับความชัดเจนของการส่ง ข่าวสาร การถ่ายทอดเนื้อหา มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเช่นเดียวกับที่กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นสภาพหรือสิ่งแวดล้อมในทางสังคมจิตวิทยา ประกอบด้วย (1) พฤติกรรมของครูผู้สอน (2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา (3) ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างนักศึกษากับนักศึกษา

การศึกษาผลของบรรยากาศในห้องเรียนต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า สภาพ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประนอม ทวีกาญจน์ (2526) และ เทพโกศล มูลไชย (2532) ซึ่งพบว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดังนั้น ในการเรียนการสอนย่อมมีผลต่อสภาพจิตใจหรืออารมณ์ของผู้สอน เป็น การสร้างบรรยากาศด้านการเรียนการสอน ในการใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลให้ มีบรรยากาศที่ดี ช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้สอนก็พร้อมที่จะถ่ายทอด เนื้อหาได้อย่างมีคุณภาพ

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาเป็นด้านที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง เนื่องจากในการเรียนการสอนทางไกลนั้นผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน อาจจะส่งผล ในด้านการสื่อสารการเข้าใจเนื้อหาวิชาระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การซักถามข้อสงสัยใน ห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในเรื่องนี้ Kemp and Smellie (1989, p. 276) กล่าวว่า การสอน แบบปฏิสัมพันธ์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ผู้รับและผู้ส่งสามารถมีปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบกันได้ ปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันในเนื้อหาสาระหรือเรื่องราวที่สื่อสารก็หมดไป

ช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ ปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสื่อการสอนจะส่งผลให้เพิ่มประสิทธิผลการเรียน และส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาในระดับสูง นอกจากนี้ Pascarella (1984) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษาภายนอกชั้นเรียนกับผลจากการเรียนมหาวิทยาลัยด้านอื่น ๆ ผลการวิจัยพบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความทะเยอทะยานในการศึกษาต่อ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านส่วนตัว ในด้านการศึกษาทางไกลเมื่อผู้สอนและผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สภาพปัญหาอันจะเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนจะประสบผลสำเร็จในการสร้างการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ ให้มีการสื่อสารแบบสองทางต่อเนื่องระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เสมือนหนึ่งการเรียนการสอนอยู่ห้องเดียวกัน เป็นการเพิ่มประสิทธิผลการเรียนการสอนได้ในที่สุด

ทฤษฎีพื้นฐานสำหรับการสอน

ทฤษฎีสำคัญสำหรับการสอน (theories of teaching) บัณฑิตวิทยาลัยการศึกษาท่านหนึ่ง คือ Gage (อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2524, หน้า 19) กล่าวถึงการสอนว่าเป็นกระบวนการที่ช่วยจัดให้กับผู้เรียน เพื่อจะได้รับความสำเร็จ ตามที่ทฤษฎีการเรียนรู้และเห็นว่ามีคามจำเป็น เช่น จากทฤษฎีการวางเงื่อนไข ผู้สอนก็ต้องอาศัยแนวทางหรือคำแนะนำ (cues or hints) ทั้งนี้เพื่อจะให้เกิดการตอบสนอง และต้องมีการใช้แรงเสริมเข้าช่วยด้วย ส่วนในทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีตัวอย่าง (modeling) ก็จะต้องจัดหาตัวแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกต และสามารถลอกเลียนแบบได้

มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอนของ Hilgard and Bower (1966) ให้ไว้ 20 ประการ โดยจำแนกออกจากทฤษฎีใหญ่ ๆ ที่เป็นแม่บทของการเรียนรู้ได้ 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R) ทฤษฎีทางความคิด (cognitive theory) และทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจและบุคลิกภาพ (Malcolm, 1978, pp. 61-62) โดยได้กล่าวรายละเอียดไว้ดังนี้

หลักเกณฑ์ทฤษฎีสิ่งเร้าและการตอบสนอง (S-R)

1. ผู้เรียนควรจะต้องมีความกระตือรือร้น (active) มากกว่าที่จะเป็นเพียงผู้รับฟังแต่อย่างเดียวเท่านั้น (passive listener)
2. การกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ (frequency of repetition) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการก่อให้เกิดทักษะ และควรฝึกฝนให้มากเพื่อจะนำไปสู่การเรียนรู้อย่างกระจ่างแจ้ง (overlearning)
3. การให้แรงเสริมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เป็นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรม การตอบสนองที่ถูกต้อง และควรให้การชมเชยหรือการให้รางวัลด้วย
4. พฤติกรรมใหม่สามารถจะส่งเสริมด้วยวิธีการเลียนแบบจากตัวอย่างอาทิ จากแนะแนวที่กำหนดให้ (cueing) หรือการตกแต่งพฤติกรรม (shaping)
5. การสรุปความเหมือนกันและการเห็นความแตกต่าง (generalization and dissemination) ก็มีความสำคัญในการฝึกหัด เพื่อการเรียนการสอนแทบทุกวิชา ทั้งนี้ เพื่อให้การเรียนรู้มีความเหมาะสมกับสิ่งเร้าที่หลากหลาย
6. แรงจูงใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นแรงจูงใจทางสังคมและบุคคล มากกว่าที่จะเป็นแรงขับ (drive) ที่ใช้กัน จิตวิทยาการทดลอง เช่น ให้มีการอดอาหาร เป็นต้น
7. ข้อขัดแย้งและความคับข้องใจ (conflicts and frustrations) จะเกิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสถานการณ์เรื่องแรงจูงใจทางสังคม จึงควรพยายามหาทางแก้ไขปัญหานี้อย่างเหมาะสม

หลักเกณฑ์ทฤษฎีทางความคิด

1. คุณลักษณะในการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาของผู้เรียน มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ นั่นคือ ปัญหาในการเรียนรู้ (learning problem) ควรจะมีการกำหนดโครงสร้างและการนำเสนอให้เห็นคุณลักษณะที่สำคัญจนกระทั่งผู้เรียนแลเห็นได้
2. การจัดเรียบเรียงองค์ความรู้ (the organization of knowledge) ควรจะให้ความสำคัญอย่างมากสำหรับครูผู้สอน โดยเริ่มจากเรื่องง่าย ๆ และค่อย ๆ ยาก และสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น

3. การเรียนรู้ก็มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเปรียบเทียบ ทั้งในลักษณะของวัฒนธรรมโดยส่วนรวม (wider culture) และลักษณะของวัฒนธรรมย่อย (subculture)

4. การได้รับผลลัพธ์สิ่งที่เรียนไปแล้ว (cognitive feedback) เป็นการยืนยันถึงความรู้ที่ถูกต้อง และสามารถแก้ไขการเรียนรู้ที่ผิดพลาด นั่นคือ ผู้เรียนอาจจะยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งถือเป็นกระบวนการในการทดสอบสมมติฐานจากการที่ได้รู้ผลลัพธ์ (hypothesis testing)

5. การกำหนดเป้าหมาย (goal-setting) โดยตัวผู้เรียนเอง นับว่ามีความสำคัญมากในด้านแรงจูงใจของผู้เรียน และจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวจากเป้าหมายที่ผู้เรียนกำหนดไว้

6. การแผ่ขยายทางด้านความคิด (divergent thinking) จะมีส่วนช่วยนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้มากขึ้น รวมทั้งช่วยให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ได้

หลักเกณฑ์ทฤษฎีแรงจูงใจและบุคลิกภาพ

1. ความสามารถของผู้เรียนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก รวมทั้งความสามารถพิเศษบางด้านของผู้เรียนอีกด้วย (specialized abilities)

2. การพัฒนาภายหลังจากวัยเด็ก (postnatal development) นับว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกับพันธุกรรม จึงควรได้รับการเอาใจใส่อยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาให้สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถ

3. วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับทั้งวัฒนธรรมในส่วนรวม และวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งนี้ เพราะผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จึงมีส่วนได้รับผลกระทบด้วย

4. ความวิตกกังวล (anxiety) ซึ่งผู้เรียนต้องประสบ อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้เรียนได้บ้าง ทั้งนี้ สามารถจะเป็นสิ่งกระตุ้นการเรียนรู้ได้ทางหนึ่งด้วยเช่นกัน

5. การมีแรงจูงใจที่เหมาะสม (appropriate motives) เป็นสิ่งที่ควรได้คำนึงถึง เพราะผู้เรียนบางคนอาจจะต้องการไม่เหมือนกัน เช่น บางคนอาจจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motives) ในขณะที่บางคนอาจมีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (affiliation motives)

6. ค่านิยมและแรงจูงใจ (values and motives) ภายในตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะถ้าเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน แล้วจะส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมาก

7. บรรยากาศภายในกลุ่มผู้เรียน (group atmosphere) มีความสำคัญอย่างมากต่อการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศแบบใดก็ตาม อาทิ การแข่งขัน ความร่วมมือ บรรยากาศความเป็นประชาธิปไตย หรือเป็นเผด็จการ ความรู้สึกต่อบรรยากาศเหล่านี้ย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้

ทฤษฎีความพึงพอใจ

ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจ ในอดีตได้ถูกนำมาปรับใช้เข้ากับเรื่องของสื่อ แต่ก็ยังคงใช้ในการศึกษาเรื่องสื่ออยู่ รวมทั้งเรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ เน้นอนว่าการเพิ่มขึ้นและการขยายตัวของเทคโนโลยีทางการสื่อสารใหม่ ๆ จะมีผลต่อโครงสร้างการสื่อสารในสังคม และทำให้มีทางเลือกมากมายในการสนองความต้องการทางการสื่อสาร การใช้สื่อใหม่ อาจทำให้การศึกษาสมบูรณ์ขึ้น การใช้สื่อในปัจจุบันอาจเป็นการยกระดับขึ้นจากของเดิม และทำให้เห็นข้อมูลใหม่ ๆ และมีรายละเอียดชัดเจนมากขึ้น ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้และความพึงพอใจ ยิ่งไปกว่านั้น ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจจะเป็นกรอบของแนวคิดในการพัฒนาการวิจัยเรื่องการรับเทคโนโลยีใหม่

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในงาน สรุปได้ 10 ประการ คือ (Gilmer, 1971, pp. 87-88)

1. ความมั่นคงปลอดภัย ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน การได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา
2. โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ได้แก่ การมีโอกาสเลื่อนตำแหน่งงานสูงขึ้น การมีโอกาสนำหน้าจากความสามารถ ย่อมทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน และผู้ชายมีความต้องการในเรื่องนี้สูงกว่าผู้หญิง
3. สถานที่ทำงานและการจัดการ ได้แก่ ความพอใจต่อสถานที่ทำงาน ชื่อเสียงของสถาบันและการดำเนินงานของสถาบัน

4. ค่าจ้าง

5. ลักษณะของงานที่ทำ ถ้าบุคคลได้ทำงานตรงตามความต้องการและความรู้ความสามารถก็จะเกิดความพอใจ

6. การนิเทศงาน การนิเทศงานที่ไม่ดีเป็นสาเหตุทำให้บุคคลไม่พอใจในงานได้

7. ลักษณะทางสังคม ถ้าผู้ปฏิบัติงานทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขก็จะเกิดความพอใจในงานนั้น

8. การติดต่อสื่อสาร มีความสำคัญมากสำหรับผู้มีการศึกษาสูง กระบวนการวิธีการทำงานและบุคคลระดับต่าง ๆ ที่ร่วมกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจะสำเร็จได้เพราะมีวิธีการทำงานที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน และการประเมินผล ต้องมีการสื่อสารเป็นตัวเชื่อม

9. สภาพการทำงาน ได้แก่ แสงเสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน

10. สิ่งตอบแทน หรือประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ เช่น เงินบำเหน็จตอบแทน เมื่อออกจากงาน การบริการและการรักษาพยาบาล สวัสดิการ และที่อยู่อาศัย

ความพึงพอใจของบุคคลเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับความต้องการของ Maslow (1970, pp. 69-70) ซึ่งเป็นที่ยอมรับและรู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ 4 ประการคือ

1. มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอ และไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่า เขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง ขนาดที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอื่นจะเข้ามาแทนที่กระบวนการนี้ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับชั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็就会有การเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

4. ตามทฤษฎีของมาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นของความต้องการ (hierarchy of needs) ไว้ 5 ขั้น

Maslow (1970, pp. 71-80) ได้แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ลำดับ จากต่ำไปหาสูงดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การพักผ่อน ที่พักอาศัย และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการทางการความมั่นคงปลอดภัย (security or safety needs) เป็นความต้องการที่จะได้รับการคุ้มครองภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ความมั่นคงในเศรษฐกิจ ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม

3. ความต้องการทางด้านสังคม (social or belongingness needs) เป็นการต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงาน คนรอบข้าง

4. ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือ (esteem needs) โดยทุกคนในสังคมมีความต้องการและปรารถนาที่จะได้รับยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ซึ่งมี 2 ประเภทคือ

4.1 ความต้องการมีพลังเข้มแข็ง ความสำเร็จ ความเก่งกล้าสามารถ และความมีอิสระเสรี

4.2 ความต้องการมีเกียรติ มีชื่อเสียง มีฐานะที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งคนอื่นให้ความเชื่อถือและเห็นความสำคัญ

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (self-actualization) เป็นความต้องการของบุคคลถึงความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นความสามารถในระดับที่มนุษย์พึงกระทำได้ ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นหลังความต้องการต่าง ๆ ได้รับการตอบสนองแล้ว เป็นระดับความต้องการสูงสุด เป็นความต้องการบรรลุความหวังของตนและการได้รับความสามารถทำในสิ่งที่ตนคิดริเริ่มอย่างเต็มที่

อาจกล่าวได้ว่า การที่บุคคลสามารถตอบสนองความต้องการและเกิดความพึงพอใจนั้น บุคคลจะต้องรู้วิธีที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างไร สิ่งที่จะช่วยได้คือ “การศึกษา” การให้บริการการศึกษา ประสพการณ์ การศึกษานอกระบบในรูปแบบต่าง ๆ

กัน จะช่วยให้แต่ละบุคคลแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจได้ ใน 4 ลักษณะ คือ

1. ปรับปรุงตนให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม
2. ปรับปรุงสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับลักษณะของตนเอง
3. ปรับเปลี่ยนตัวเองและสังคม สิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ด้าน ให้ผสมกลมกลืนกัน
4. หลีกสังคมและสิ่งแวดล้อม ไปหาสังคมใหม่และสิ่งแวดล้อมใหม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรรศน์ ปุ่มวงศ์ (2544) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการเรียนการสอนทางไกลระบบ Video Conference มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขต-สารสนเทศจันทบุรี พบว่า ตามความคิดเห็นของนิสิต และอาจารย์ผู้ช่วยสอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางไม่มีความแตกต่าง ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนทางไกลระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ด้านการประเมินผลการเรียน แนวทางแก้ไขปัญหาได้แก่ ควรมีการประเมินผลการเรียนบ่อยมากขึ้น และคำถามที่ใช้ควรเป็นคำถามสั้นและเข้าใจง่าย

การศึกษาของ ทรรศน์ ปุ่มวงศ์ ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการทำวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางศึกษาค้นคว้า

สุติเทพ ศิริพิพัฒน์กุล (2544) ศึกษาเรื่อง ปัญหา และผลกระทบของระบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายใยแก้วนำแสง สถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอนทางไกล ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ ด้านสภาพห้องเรียนทางไกลไม่เหมาะกับการสอนกับภาคปฏิบัติ คุณภาพของจอภาพไม่คมชัด ระบบเสียงไม่ชัดเจนขาดหาย ด้านการวัดและประเมินผล มีความลำบากในการเลือกวิธีการวัดที่เอื้อต่อผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ด้านเทคนิค ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ไฟฟ้าดับ ทำให้ไม่สามารถสอนทางไกลได้

การศึกษาของ สุทธิเทพ ศิริพิพัฒนกุล มีตัวแปรที่คล้ายกับผู้วิจัยได้แก่ สื่อการเรียนการสอนทางไกล พบว่า คุณภาพของจอ ระบบเสียง การขาดความรู้ในการใช้วัสดุอุปกรณ์มีส่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศิริพร กิมทอง (2543) ศึกษาเรื่อง ปัญหา และเจตคติของบุคลากรในโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย ที่มีต่อการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบ Video Conference พบว่า ปัญหาของบุคลากรในโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาทบวงมหาวิทยาลัยมีผลต่อการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบ Video conference มีปัญหาเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

การศึกษาของ ศิริพร กิมทอง สามารถนำมาอ้างอิงในงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เป็นอย่างดี โดยสามารถนำไปเป็นแนวความคิดสร้างเป็นแบบสอบถาม

สุภาณี เสงี่ยมศรี (2543) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา พบว่า มีสถาบันอุดมศึกษาระบบเปิด 12 แห่งที่จัดการเรียนการสอนทางไกลจำแนกเป็นสาขา สังคมศาสตร์ 6 แห่ง และสาขาวิทยาศาสตร์ 6 แห่ง เทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ใช้เป็นสื่อหลักคือ ระบบการประชุมทางไกลวิดีโอทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ปัญหาที่พบบ่อยคือ ผู้เกี่ยวข้องไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลผู้เรียน และผู้สอนมีพฤติกรรมเหมือนการเรียนการสอนปกติ

การศึกษาของ สุภาณี เสงี่ยมศรี สามารถนำมาอ้างอิงในงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ในส่วนของการสร้างแบบสอบถามเพื่อให้ได้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

รัศมี พรตเจริญ (2542) ศึกษาเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิทยบริการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ต่อการเรียนการสอนทางไกล พบว่า นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกสาขาวิทยบริการ และทุกสาขาวิชาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ระบบการเรียนการสอนทางไกลไม่มีความแตกต่างกับการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนที่ผู้บรรยายกับผู้เรียนอยู่ในห้องเดียวกัน

การศึกษาของ รัศมี พรตเจริญ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่

พินิจ คาคพันโน (2542) ศึกษาเรื่อง สภาพปัญหาการใช้บริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 พบว่า ปัญหาบุคลากรขาดความตระหนักในการใช้ประโยชน์จากโครงการห้องเรียนไม่เพียงพอ และไม่มีการจัดหางบประมาณมาใช้ในโครงการ บุคลากรขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้ และดูแลอุปกรณ์ไม่มิงบประมาณไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกอย่างสม่ำเสมอ และไม่สามารถให้บริการชุมชนได้อย่างสม่ำเสมอ

การศึกษาของ พินิจ คาคพันโน มีตัวแปรที่คล้ายกับผู้วิจัยได้แก่ เทคนิคการนำเสนอสื่อ ผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วรรณิ เทพพิพิธ (2540) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ครูประจำกลุ่มการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน ทั้งสามด้านทั้ง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ครูประจำกลุ่มที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ครูประจำกลุ่มการศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกัน

การศึกษาของวรรณิ เทพพิพิธ มีตัวแปรที่คล้ายกับผู้วิจัยได้แก่ ครูประจำกลุ่มที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ครูประจำกลุ่มการศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมพร อิศรไกรศีล (2541) ศึกษาเรื่อง บทบาทของการสื่อสารผ่านดาวเทียม: สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มในทศวรรษ 2541-2550 พบว่า บทบาทของการสื่อสารผ่าน

ดาวเทียมในสภาพปัจจุบัน เป็นการใช้ในกิจการโทรคมนาคมทั่วไป และการกระจาย ข่าวสารกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ทั้งในถิ่นทุรกันดาร และบนภูเขา ดาวเทียม แนวนอน ในอนาคตจะมีการใช้การสื่อสารผ่านดาวเทียมในปริมาณที่สูงขึ้น และมีเทคโนโลยีชนิดใหม่

การศึกษาของ สมพร อิศรไกลศีล พบว่า การสื่อสารทางไกลผ่านดาวเทียม สามารถครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล และในอนาคตจะมีการใช้สื่อสารผ่านดาวเทียมเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องศึกษาการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยสามารถนำมาอ้างอิงได้

อภิญญา นัยวิรัตน์ (2541) ศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน สำหรับโรงเรียนปลายทางในโครงการการศึกษาสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า มีปัญหาในด้านของครูปลายทาง การจัดชั้นเรียนเวลาในการรับชมรายการ ออกอากาศ และอุปกรณ์การรับสัญญาณดาวเทียม ความต้องการส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ต้องการได้รับการนิเทศ ติดตาม และ ต้องการได้รับเอกสารประกอบการสอนล่วงหน้า

การศึกษาของ อภิญญา นัยวิรัตน์ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

กองทอง วนเกียรติ (2540) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคม วิจัยกรณีการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมสามารถเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงระบบการศึกษาด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียมกันได้ระดับหนึ่งโดยไม่จำกัดอายุ เพศ และรายได้

การศึกษาของ กองทอง วนเกียรติ มีตัวแปรที่คล้ายกับผู้วิจัยได้แก่ ลักษณะทางประชากร ผลการวิจัยดังกล่าวจะส่งผลให้งานวิจัยเรื่องความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้ใช้เป็นข้อมูลอ้างอิง

ชวลิต บัวรัมย์ (2540) ศึกษาเรื่อง แนวโน้มด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาแบบสื่อสารทางไกลของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2550 พบว่า แนวโน้มด้านโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ใช้ดาวเทียม เส้นใยแก้วนำแสง สายเคเบิล เป็นสื่อสัญญาณถ่ายทอดรายการโทรทัศน์ จะเน้นเสนอเป็นรายการสดนำเอาระบบมัลติมีเดีย digital video disk, web TV เข้ามาเสริมกับโทรทัศน์โดยการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต

การศึกษาของ ชวลิต บัวรัมย์ สามารถนำมาอ้างอิงการศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่โดยจะนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแบบสอบถาม

สุภักดิ์ มีสิทธิ์ (2540) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนที่มีต่อโครงการการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียมของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นสมาชิกในโครงการศึกษา สายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งจัดโดยกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารเห็นด้วยอย่างมากต่อการวางแผนการจัดโครงการการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม และเห็นด้วยกับการดำเนินโครงการฯ และปัญหาของโครงการฯ
2. ครูผู้สอนเห็นด้วยต่อการดำเนินโครงการฯ สายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม ต่อคุณภาพรายการโทรทัศน์ในโครงการฯ และปัญหาของโครงการฯ
3. นักเรียนเห็นด้วยกับคุณภาพของรายการ โทรทัศน์ในโครงการศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม

การศึกษาของ สุภักดิ์ มีสิทธิ์ ครูผู้สอนเป็นประชากรที่สามารถใช้อ้างอิงกับงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อมูลมาศึกษาต่อไป

รัชราพร นิรนาทรังสรรค์ (2539) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของกระบวนการสื่อสารเพื่อการศึกษาทางไกลระดับมัธยมศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโครง

การศึกษาสายสามัญด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม พบว่า ในเรื่องประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อการศึกษาทางไกลของโครงการฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าคุณลักษณะของเนื้อหา และคุณลักษณะของสื่อมีประสิทธิภาพคืออยู่แล้ว ยกเว้นแต่เรื่องโอกาสในการซักถามซึ่งกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่ายังต้องปรับปรุง

การศึกษาของ รัชราพร นิรนาทรังสรรค์ มีข้อมูลที่น่าสนใจได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

Calloway (2004) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการศึกษาทางไกลในเครือข่าย การเรียนรู้ นอกเวลาเรียน ต่อการยอมรับของนักเรียนโดยผ่านทางเว็บไซต์ พบว่า มีความหลากหลายเกี่ยวข้องกับค่านิยมในการเรียนที่ได้รับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีความชอบเพียงเล็กน้อยสำหรับรูปแบบทางอินเทอร์เน็ต เมื่อเปรียบเทียบกับความเป็นไปได้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบบดั้งเดิมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัยถูกเสนอแนะ ซึ่งจะวิจัยต่อไปในเรื่องของโครงสร้างแบบดั้งเดิมและ web-based ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นในเรื่องการเรียนรู้ โดยใช้ลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับสูงที่จะไปตรงกับค่านิยมการเรียนรู้ของเด็ก และความต้องการในการพัฒนาทักษะ

การศึกษาของ Calloway พบว่า มีความหลากหลายเกี่ยวข้องกับค่านิยมในการเรียนที่ได้รับรู้โดยใช้ลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ อันจะเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ผลในบทต่อไป

Rhoads (2005) ศึกษาเรื่อง การสอน และการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทางไกลของบุคลากรมหาวิทยาลัย พบว่า การศึกษาทางไกลค่อนข้างใหม่สำหรับมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยในเรื่องการนำไปใช้พัฒนานโยบายการศึกษาทางไกลอยู่ในระดับที่แตกต่างกันของการนำไปใช้วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเห็นว่าหลักสูตรการพัฒนาการศึกษาทางไกลต้องการเวลาอย่างมาก และการพิจารณาอย่างรอบคอบในส่วนของคุณคลากรที่เป็นอาจารย์ สถาบันที่ตั้งใจแสดงให้เห็นถึงความสนใจในการสนับสนุนอาจารย์ในการทำงานเพิ่มขึ้น และเวลาที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทางไกลที่มีคุณภาพสูง ข้อเสนอแนะ (1) ควรมีการผสมผสานการศึกษาทางไกลเข้าไปใน

หลักสูตรที่ออกแบบไว้เพื่อฝึกอบรมอาจารย์ในเรื่องการศึกษาระดับสูง (2) พัฒนาโอกาสในการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเพิ่มจำนวนอาจารย์ที่ศึกษาการศึกษาทางไกล (3) ควรเสนอเรื่องการบรรจุอาจารย์ และการส่งเสริมบุคลากรในเรื่องการศึกษาทางไกล และศึกษาวิจัยนี้โดยเพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้น

การศึกษาของ Rhoads จากข้อเสนอแนะการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับมหาวิทยาลัย วิทยาลัยควรนำไปใช้พัฒนานโยบายการศึกษาทางไกลอยู่ในระดับที่แตกต่างกันของการนำไปใช้วิทยาลัย การพิจารณาอย่างรอบคอบในส่วนของคุณคลากรที่เป็นอาจารย์

Bore (2005) ศึกษาเรื่อง การศึกษาทางไกลเพื่อเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบบพิเศษ การตรวจสอบโดยใช้ video conferencing และการสอนแบบ Web-based พบว่า Video conferencing และการสอนแบบ Web-based เป็นวิธีการที่สะดวกสำหรับนักศึกษาถึงแม้ว่าสถานที่เรียน video conferencing อาจจะไม่ได้อาศัยอยู่อย่างสะดวกสำหรับนักเรียนทุกคน แต่ก็ถือว่าดียิ่งไปกว่านั้นผลของสื่อต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการด้วยกันนั่นก็คือ ผู้สอน โครงสร้างวิชา รูปแบบการเรียนของผู้เรียน คุณสมบัติ และจำนวนปริมาณของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปัญหาทางเทคนิคว่าเข้ามาแทรกแซงกระบวนการเรียนรู้หรือไม่ ยิ่งระบบการเรียนการสอนดีมากเท่าไร ผลของการเรียนก็ดีมากเท่านั้น และยิ่งกว่านั้นผู้เรียนที่มีอายุมากขึ้นก็จะได้รับการเชื่อถือของการรับรู้ที่ปรารถนา

การศึกษาของ Bore มีข้อมูลที่น่าสนใจคือ ผู้สอน โครงสร้างวิชา รูปแบบการเรียนของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่จะต้องเตรียมสำหรับการศึกษาทางไกล

Johnson (1998) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียมในระบบสัญญาณภาพทางเดียว และสัญญาณเสียงสองทาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าการเรียนทางไกลผ่านสัญญาณดาวเทียมดังกล่าว มีประสิทธิภาพโดยพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในสองกระบวนการวิชาที่ศึกษา แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มผู้เรียน และพบว่า การรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการเรียนกับระยะเวลาที่เรียนไม่มีความสัมพันธ์กัน

การศึกษาของ Johnson สามารถนำอ้างอิงในงานวิจัยเรื่องความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ โดยสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

Mason (1991) ได้ศึกษาเฉพาะกรณีของการสื่อสารสองทางของคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศอังกฤษ กรณีศึกษานี้ถูกกำหนดไว้ในโครงการทางทฤษฎีของการศึกษาทางไกล พบว่า การสื่อสารสองทางของคอมพิวเตอร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับนักศึกษาจำนวนมากในระบบการศึกษาทางไกลได้ แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีนี้ไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แต่สิ่งนี้ประสบความสำเร็จมากสำหรับใช้ในการสอนพิเศษ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้คำแนะนำและแลกเปลี่ยนสารสนเทศ และมีแนวโน้มที่จะมีการโต้ตอบจากการอภิปรายกัน

การศึกษาของ Mason สามารถอ้างอิงในงานวิจัยเรื่องความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ โดยสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

จากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นระบบการเรียนการสอนทางไกล ได้แก่ ระบบสื่อสารในการเรียนการสอน ประสิทธิภาพอุปกรณ์การเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจของผู้สอน อันจะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้า ทดสอบ หาผลลัพธ์มาวิเคราะห์ตีความ และหาข้อสรุปให้ได้ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความพึงพอใจของอาจารย์ผู้สอนต่อระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งจะมีวิธีการดำเนินงานตามระเบียบวิธีต่อไป